

Miten mammografiaseulonnan laatua voidaan valvoa erikoissairaanhoidossa?

Ylilääkäri Annikka Nikkola-Sihtö, Seinäjoen Keskussairaala, Etelä-Pohjanmaan sairaanhoitopiiri

Asian voi tiivistää pähkinänkuoressa: Kilpailuttaminen on vaikeaa ja palveluiden kilpailuttaminen vielä vaikeampaa. Palvelujen laadun valvominen on mahdotonta, ellei siihen pystytä varaamaan aikaa ja resursseja.

Digitaalisen kuvantamisen ja uusien toimijoiden saapumisen myötä havaittiin sairaanhoitopiirimme alueella seulonnoissa useita ongelmia. Ensinnäkin vertailukuvat eivät kulkeneet entiseen tapaan joustavasti, vaikka ne ovat välttämättömät seulonnassa. Kuvien arkistointi oli myös ratkaisematta. Mammografiakuvat ovat kuntien omistamia, mutta niillä ei itsellään ollut kuvien säilyttämiseen soveltuvia digitaalisia arkistoja. Sähköiset tietojärjestelmät ovat myös kehittyneet niin nopeasti, etteivät ohjeistukset millään pysy ajan tasalla

Alueellamme on pitkät perinteet sekä paikallisen yksityisen toimijan osalta että keskussairaalassa paksuneulabiopsian käyttämisestä varmistuksissa. Uudella toimijalla ei kuitenkaan ollut stereotaktista laitetta käytössään ja tämä kuormitti keskussairaalan mammografiatutkimuksia. Kunnilla ei kilpailutilanteen muuttuessa ollut riittävää osaamista kaikkien muidenkaan laatutekijöiden edellyttämisestä seulojilta. Tiedossa oli myös, että seulontojen tuloksia ei välttämättä enää käsitellä seulojien kokouksissa.

Tiedettiin, että kilpailutuksen myötä hinnat laskevat, mutta sairaanhoitopiirissä pääasiallisena huolen aiheena oli seulontojen laatu. Radiologisella osastolla tietämys seulontojen kilpailutuksesta ja laatuvaatimuksesta on eri tasolla kuin kunnissa. Lisäksi meillä on resursseja laadun seurantaan, koska kaikki radiologin virat ovat täynnä. Niinpä sairaanhoitopiirissä päätettiin tarjota kunnille mahdollisuutta seulontojen kilpailuttamiseen hankintarenkaana siten, että sairaanhoitopiiri kilpailuttaa ja seuraa seulontojen laatua ja kunnat ostavat kilpailutetulla hinnalla seulonnat valitulta palveluntarjoajalta. Ensimmäisenä vuonna hankintarenkaaseen osallistui kolme kuntaa tai kuntayhtymää. Kun aiemmat sopimukset umpeutuivat, tulivat alueemme seitsemästä kunnasta tai

kuntayhtymästä mukaan kaikki muut paitsi yksi, Seinäjoki. Nyt seulon-
nat on kilpailutettu kahdeksi vuodeksi kolmannen vuoden optiolla.

Kilpailutettaessa huomattiin, että laatutekijöitä on tarjouksista hyvin
vaikea verrata. Kaikkihan voivat sanoa, että tulemme asian näin järjes-
tämään ja etukäteen on vaikea osoittaa, ettei palveluntarjoaja siihen pys-
ty. Niinpä päätettiin edellyttää kaikki laatutekijät seulonnan tarjoajilta,
jolloin vertailtavaksi jäi hinta. Tarjouspyynnössä korostettiin monta ker-
taa, että edellyttämme lainsäätäjän ja STUK:n ohjeistusten noudattamis-
ta, mutta siitä huolimatta monia asioita oli syytä vielä korostaa.

Teknisen laadunvarmistuksen tarkastaa STUK, joten siihen emme ole
keskittyneet.

Tarjouspyynnössä edellytetyjä laatutekijöitä ovat tavanomaisten laa-
tutekijöiden lisäksi muun muassa:

- mammografiakuvat tulee seulontakauden päätyttyä siirtää sairaan-
hoitopiiriin kuva-arkistoon palveluntarjoajan kustannuksella
- varmistukset tulee tehdä oman sairaanhoitopiirin alueella
- varmistustutkimukset: karkeaneulabiopsia, myös stereotaktisesti.
Pieniin muutoksiin tulee jättää metallimerkki näytteenoton jälkeen.
- alihankintaa ei hyväksytä mammografiakuvausten tai täydennystut-
kimusten osalta
- varmistustutkimusten näytteenottoineen tulee olla suoritettuna kuu-
kauden kuluessa seulontakuvauksesta ja vastaus tulee toimittaa po-
tilaalle kolmen viikon kuluessa
- seulontakierroksen päätyttyä seulonnan tulokset käsitellään yhteises-
sä kokouksessa sairaanhoitopiirin tiloissa ja siihen osallistuvat sai-
raanhoitopiirin radiologien lisäksi palveluntarjoajan edustajat ja seu-
lontaa tekevät radiologit. Seulontatulosten yhteenvedot toimitetaan
myös kunnille ja sairaanhoitopiiriin radiologian ylilääkärille
- radiologien, röntgenhoitajien ja patologiain ammatillisesta pätevyys-
destä, täydennyskoulutuksesta ja kokemuksesta tulee antaa selvitys.
Mikäli kesken sopimuskauden tulee muutoksia, vastaavat selvitykset
tulee toimittaa sairaanhoitopiirille, joka voi hyväksyä tai hylätä tar-
jotut henkilöt.
- mikäli myyjä ei pysty tuottamaan säädösten mukaista palvelua, on
myyjä velvollinen korvaamaan ostajalle sopimussakkona kustakin
eri rikkomuksesta 10 000 euroa kalenterivuodessa ja ostajalla on oi-
keus ostaa palvelu toiselta palveluntuottajalta

- palveluntarjoajan tulee ilmoittaa kuntien seulonta-ajankohdat sairaanhoitopiirin radiologian ylilääkärille

Seulontojen laadun mittaamiseen päätimme käyttää aineistona kaikkia leikattuja rintasyöpiä. Näitä leikkauksia on sairaanhoitopiirissämme n. 200 kpl vuodessa. Mammografiavastuuradiologimme Rauli Klemola käy aineiston läpi vuosittain. Näin voimme tarkastella sekä omaa diagnostista laatuamme että molempien alueellamme seulontoja tekevien palveluntarjoajien laatua. Vuoden 2009 aineiston perusteella (175 leikattua rintasyöpäpotilasta) diagnostiikan laadussa ei näytä olevan merkittäviä eroja eri palveluntarjoajien ja keskussairaalan radiologian osaston välillä. Seulontalöydös oli johtanut leikkaukseen 57:llä potilaalla. Intervallisyöpiä oli 8:lla potilaalla.

Suurin paljastunut ongelma on viive seulontatutkimusten ja varmistustutkimusten välillä. Seulonnasta varmistuksiin aikaviive vaihteli välillä 1–9 viikkoa. Varmistuksesta lähteen kirjoittamiseen jatkohoitoon aikaviive oli 1–6 viikkoa. Vuodelta 2010 selvitys on vielä kesken. ST-ohjeessa 3.7 sanotaan, että seulontayksikön on viivyttelämättä suoritettava seulontalöydöstensä selvittämiseksi tarvittavat varmistustutkimukset tai ohjattava nainen hoitoon. Viivettä ei kuitenkaan ole tarkemmin määritelty ja siitä olisi hyvä olla ohjeistus. STM:n uusi raportti linjaa tavoitteet vuodelle 2020 seuraavasti: Syöpäpäilyissä radiologin lausunto tulee olla käytettävissä viikon kuluessa tutkimuspyynnön tekemisestä. Syöpäpäilyissä kudoksenäyte tulee ottaa viikon kuluessa tutkimuspyynnön saapumisesta kirurgiseen tai kuvantamisyksikköön. Nähtäväksi jää, miten tulevia ohjeita sovelletaan seulontoihin.

Kuvien laatua ei vielä ole käyty läpi, mutta näyttää siltä, että niiden laatua on myös syytä arvioida erikseen. Rintojen dorsaaliosan näkyvyydessä on selviä puutteita, jotka eivät selity kokonaan suoradigitaalitekniikalla vaan puutteellisella asettelulla. Digitaaliset kuvalevykuvat ovat usein hyvin jyrkkiä ja rauhaskudos jää vaaleaksi ilman kontrastieroja, jolloin pienet kalkit herkästi peittyvät. Digitaalisten kuvien ei tarvitse muistuttaa vanhoja analogisia kuvia vaan niille tulisi luoda uudet kriteerit.

Mitä jäi puuttumaan tarjouspyynnöstä?

- voittanut palveluntarjoaja siirtää omalla kustannuksellaan vertailukuvat kuva-arkistoonsa

- lähetteet jatkohoitoon tulee toimittaa sähköisesti ja liitteeksi seulontakortin tiedot sähköisesti
- mammografia- ja ultraäänilaitteiden edellytettiin olevan ajanmukaisia, mutta tarkempia laatuksiteerejä on vaikea osoittaa
- fyysikon palveluiden käyttö

Kaiken kaikkiaan kilpailutus on hankalaa ja valtiovallan ohjaus on riittämätöntä. Seulontojen hyvien käytäntöjen kriteerejä tulee edelleen kehittää. Ellei laatuasioita saada järjestettyä hyvän käytännön mukaisesti, joudumme sairaanhoitopiirissämme miettimään kokonaan uudestaan, miten seulonnat tulisi järjestää.

Kirjallisuutta:

1. Sosiaali- ja terveysministeriön asetus säteilyn lääketieteellisestä käytöstä 423/2000. www.stuk.fi
2. ST-ohje 3.7: Mammografiaan perustuva rintasyöpäseulonta www.stuk.fi
3. ST-ohje 3.2 Mammografialaitteet ja niiden käyttö www.stuk.fi
4. Seulontaohjelmat. Opas kunnille kansanterveystyöhän kuuluvien seulontojen järjestämisestä. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2007:5. www.stm.fi/julkaisut/nayta/_julkaisu/1063905
5. Syöpäseulontapalvelujen hankinta ostopalveluna. Ohjeita tarjouspyynnön laatimiseksi. Kuntaliitto. Liisa-Maria Voipio-Pulkki, Nea Malila, Leena Piekkola www.kunnat.net/attachment.asp?path=1;29;66354;66357;88561;88562
6. Syövän hoidon kehittäminen vuosina 2010–2020. Työryhmän raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2010:6. www.stm.fi/julkaisut/nayta/_julkaisu/1486858
7. Rintasyövän diagnostiikka ja seulonta. Päivitetty v. 2009. <http://www.kaypahoito.fi/khhaku/PrintArticle?tunnus=hoi25030>